

A szerző nem báb a színpadon

Ancsel Éva előadása

Egy határszegő ember,
aki filozófiát űz

„A mítosz szerint Prométheusz, akinek a neve 'előre látó'-t jelent, nem egyedül teremtette az embert. Hanem ikertestvérével, Epimétheusszal, akinek a neve azt jelenti, 'utólag okos'. Ahogy a testvérének bevallotta: minden képességet oda-adott az állatoknak, s amikor az emberre került a sor, annak már nem volt mit adnia. Így lett az ember 'védtelen, sarutlan, takarótlan'. Akármilyen furcsán hangzik, az ember kitüntetett helyét a világmindenségben az adja, hogy olyan fogyatékoságokkal vagyunk ellátva, mint egyetlen más élőlény sem. Különös fogyatékoságokról van szó. Arról, hogy az ember nem egy teljességgel meghatározotti, determinált lény, s ennek köszönhetően – szabad. A természet egy hiányjellel, egy hézaggal engedi el. Ebbe a hiányjelbe, hézagba, ha tesszik fogyatékoságba épül bele a specifikusan emberi. A cinke, a nyulacska, a fecske, e teljességgel meghatározott, életüket a maguk zárt külvilágában élő lények és a világba kivetett, a végtelentől megérintett és megszabtott ember között ez a különbség. Mi, emberek nem szabadulhatunk mértéktelen kíváncsiságunktól, amellyel folyvást érdeklődünk számunkra nem hasznos, biológiailag nem szükséges dolgok iránt. Például koncertekre járunk, ahol a muzsikuss szemmel látható szellemi és fizikai erőfeszítéssel azon fáradozik, hogy hallhatóvá tegye számunkra – az öreg Beethoven fájdalomát.

Mi szükségünk meghallani az öreg Beethoven fájdalomát?

Ezek nélkül a különös és csodás 'fölslegek' nélkül nem lennének emberek. Mert nem akkor teremt az ember igazán kapcsolatot a számára aránytalanul tágas világgal, amikor rakétát lő ki a holdra, hanem akkor, amikor megáll egy ikon előtt, vagy elmond egy Radnóti-eclogát. S ha megkérdézzük, mivégre neked, ember, a Bach-fúga, széttárhadjuk a kezünket és azt mondhatjuk: csak.”

Hogyne hallgatnánk szomjas figyelemmel az ilyen mondatokat? Az a modernkori egyed, aki botor módon újra és újra késztetést érez: be kell bizonyítani, észérvekkkel, hogy szükségünk van a szellemi, a művészeti értékekre – elpirul az ilyen mondatok hallatán. Mert rosszul gondolta, hogy bizonygatni kell. Elég azt mondani: csak.

Mégsem az ilyenféle evidenciák újra-tudatosulása miatt igazán jó hallgatni Ancsel Éva filozófust; hanem mert amikor ő beszél, minden egyes hallgatója megérzi: nem másról, személyesen róla van szó, ő tehát itt partner, nélkülözhetetlen. Mindazon emberi dolgok, amelyekről a professzorasszony szól, a rólam, rólad, rólunk türelemmel és végtelen szeretettel megszerzett tudás összessége. Egyfajta mérték-hiány terméke: filozófia.

Legújabb könyvének, „Az ember mértéke vagy mérték-hiánya” címen, az ünnepi hétre megjelent kis kötetnek a premierjére talán ezért jöttek el sokan hétfőn este, a szegedi Báb-színházba.

S. E.

Czilczer Olga könyvpremierje

A tányér, a hold és a grafikus

Labirintusról különben verselt Czilczer Olga is. A Bálint Sándor Művelődési Házban hétfőn este könyvpremier volt, Tányéron a maradék hold címmel jelent meg ugyanis a költő-nő legújabb verseskötete. Ugyanakkor a könyv illusztrátorának, Erdély Dánielnek a kiállítását is megtekinthették az érdeklődők. Ezért kezdtem a labirintussal, hiszen Erdély Dániel vibráló, mégis lebegtetett vonalvezetésében rendre fölsejlik a labirintus ősképe. Egyetlen vonal kacskaringózik, szalad és köröz a lapfehéren, mígnem egyszerre ott remegnek, vibrálnak előttünk az egymásra torlódtott, egymásból következő, összeérő és egymásnak felelő formák, mesebeli figurák, házak, utcák, fák: a világ. Ez a labirintus azonban nem útvesztő. Inkább a dolgok átjárhatóságára utal, miként Czilczer Olga verseiben, a természet, a tárgyak és hangulatok elemeinek metaforikus megfellettetése érzékeny, színes és szabad tereket teremt. Czilczer Olgai verseit Tatár Attiláné, Papp Éva és Kis Ernő adta elő. Zongorán közreműködött: Dombiné Kemény Erzsébet és Borsos Anna Mária.

FOTÓ: GYENES KÁLMÁN

A költő és a kézirat

Könyvheti
záró-
programok

Ma, 17 órakor: a Promenádn Dixieland együttes zárókoncertje a Dugonics téren.

Este, 19 órakor: Ünnepi irodalmi est Dér Endre József Attila-díjas író közelgő 70. születésnapja alkalmából a Bálint Sándor Művelődési Házban. (Újszeged, Temesvári krt. 42.)

Elhangzik: „Dajkáló táj”, novellakoncert: A kékcillagos sárkány, Körösközi riadalom, Az utolsó bihari betyár, Fialatok – 1956. november 3., Fehér felhőben, Hazám, illetve Bartók Béla és Rózsa Pál művei, népdalok.

Közreműködnek: Monoki Lajos (citera-ének), Dombiné Kemény Erzsébet (zongora), Nyíry Ferenc (harsona), Réti Attila, Tegzes Miklós. Az ünnepelttel Kiss Ernő beszélget.

Kiállítások:

A Kass Galériában a világ-irodalom 120 ars poeticájához tervezett tipográfiai variációkat mutatja be Szántó Tibor könyvtervező-tipográfus és Kass János grafikusművész.

A Bálint Sándor Művelődési Házban Erdélyi Dániel grafikusművész tárlata tekinthető meg.

Se kutya,
se szerző

Hétfőn este a tévé állomáskeresőjét tekergettem, mert elég mákos volt a képernyő. Az RTL is mintha mákos gubába keveredett volna, a kép alatt viszont jól hallhatóan magyarul beszélt valaki a könyvhétről, költészetről. Utóbb megnézve a műsort szép montázs alakult ki, ugyanis a Kutya, Jerry Lee című amerikai film kockáihoz „hangalámondással” a Bartók rádió „Kell-e költészet?” című műsora ment.

A hang arról beszélt, hogy úgy kellene kiadni a könyveket, hogy a szerző fényképe még csak véletlenül se kerüljön a hátoldalra, ezenfelül a szerző neve se legyen feltüntetve. Így keveredett szép ellenmondásba a hang, mert szerinte nem a fénykép az író arca, hanem a mű. Remekül összekevert két arcot: egy konkrét, és egy szimbolikusát. Elvégre nem hordhat az író könyvet a feje helyén. Azonkívül pedig nem tudom, miféle szerző arcáról beszélt, ha a szerzőt föl se akarja tűntetni. Tiszta homály. A hang azt is mondta, hogy ez az ötlet már Illyés Gyulának is eszébe jutott. De gondolom, le is tett róla, mert talán eszébe juthatott, akkor nem lenne Illyés Gyula.

Eközben Jerry Lee az RTL mákos képernyőjén toporgott.

Eközben eszembe jutott, hogy hogyan nézne ki az idei könyvhét olyan könyvekkel, amelyeken se „pofalemez”, se szerző. Káosz, vegytiszt káosz. Mert hiába is van egy-két olyan klasszikus mű, amelyeknek szerzőjét homály fedi, azért néhány évszázadra visszanyúlók az a hagyomány, miszerint szerző és mű elválaszthatatlan.

Az olvasó állna a könyves pavilon előtt és rágná a körmét, a névtelen, személytelen betűtengerből ki se látszana, teljesen összezavarva így a választásban. És Jerry Lee se lenne az, csak egy eb, aki folyton rángatná az olvasó nadrágját, mert az órákig áll a pavilon előtt, és képtelen választani.

A műsor után aludni azért tudtam, mert a mérész ötlet és a butaság között volt akkora különbség, hogy ne okozzon álmatlanságot. Esetleg egy rövid mosolyra emlékeztető arcrándítást. Hogy a hang kié volt? Megnézhettem volna, de a véleményét rá alkalmazva – nem érdekelt.

PODMANICZKY SZILÁRD

Moldova György

A félelem kapuja

39. rész

– Gondolkoztam a múltkori beszélgetésünkön, remélem nem értette félre az utolsó megjegyzésem a zsidókkal kapcsolatban. Én nem a zsidó vallásra gondoltam, még kevésbé fajra, én csak egy általános magatartási formára céloztam, mely a köztudatban létezik helytelen általánosítás formájában.

Martin élvezte a rendőrtiszt kínos magyarázkodását, egy közbevetett kérdéssel megpróbálta összezavarni:

– De mégis használta! Ez azt jelenti, hogy egyetért vele?

– Egyáltalán nem, sőt éppen ellenkezőleg. Úgy lehetne mondani, hogy ki akartam figurázni ezt a gondolkodásmódot. Érti, hogy mit akarok mondani! Az Ön személyének szóló sértés szándéka pedig fel sem merült bennem, remélem, nem vette a szívére.

– Én ezt már rég elintéztam magammal, sőt bizonyos mértékben hálás is vagyok a sorsnak a származásom miatt, mert kulcsot ad minden előítélet felismeréséhez. Gondolom, ismeri azt a Gorkij-mondást, hogy az antiszemitizmus a fasiszmus nemzetközi nyelve.

– Már hallottam és messzemenően egyetérték vele.

Martin megbánta, hogy komolyan vette és megjegyzésével a saját szintjére emelte a rendőrtábornokot, ingerülten várta Szokolai újabb megszólalását.

– Térjünk rá a lényegre, Martin úr, módosítanám az ajánlatomat.

– Történi valami? Megtudhatnám?

– Igen. Tárgyaltam az ügyben illetékes elvtársakkal, magasabb szinten, mint korábban és ok úgy gondolták, hogy az országnak komoly presztízsvesztést jelentene, ha Ön külföldre távozna. Fel vagyok hatalmazva rá, hogy tisztességes kompromisszumot kössék, most már minden magán múlik.

Martin fürkészve nézett vissza a rendőrtábornokra. Biztos volt benne, hogy nem önként változtatott korábbi álláspontján, valószínűnek látszott, hogy az elmúlt napokban országos, esetleg a határokon is túl terjedő tiltakozási kampány indult el az ügyükben, hasonlóan az 1977 januári prágai „Charta ’77” ügyében kibontakozott nemzetközi szolidaritási mozgalomhoz. Martin megpróbálta felmérni a kínálkozó lehetőség határait:

– Addig nincs miről tárgyalnunk, amíg le vagyok tartóztatva.

– Ez természetes. – Szokolai egy papírlapot nyújtott felé. – Itt a határozat a szabaddalra helyezéséről.

– Ez azt jelenti, hogy ebben a pillanatban eltávozhatok?

– Igen, de szeretném megkérni, hogy maradjon még egy pár percig és folytassuk a beszélgetést.

Martin úgy gondolta, taktikailag helytelen volna, ha ilyen fáradtan tovább tárgyalna:

– Megbocsát, de nem vagyok olyan állapotban, hogy végig tudjam gondolni a helyzetet. Különben is ez az ügy nem csak engem érint, Vojtekovszkyt is elengedték?

– Ő már tegnap este szabadult.
– Majd később visszatérhetünk az ügyre.
– Szóval nem hajlandó tárgyalni velünk?
– Most szeretnék hazamenni.

– Rendben van, csak annyit mondhatok: rosszul teszi, ha lebecsüli a jóindulatunkat és gyengeségnek tartja – felkelt és átszölt a másik szobába. – Százados elvtárs, kísérje le az urat, kérjen neki kocsit.

– Nincs szükségem rá. Gyalog szeretnék menni.
– Ahogy óhajta. A viszontlására, majd jelentkezünk még.

Osváth végigkísérte Martint az elbocsátás állomásain. Visszakapta minden holmiját – az elkobzott kéziratokat kivéve. A százados a kapunál leadta a kilépőt a posztos őrnék, aztán szó nélkül sarkonfordult és bement az épületbe.

*

Kint az utcán Martin keresett egy telefonfülkét és felhívta apósa lakását, bár hosszan hagyta kicsengeni, nem vették fel a kagylót. Utána anyjánál próbálkozott, de őt sem találta otthon. Vojtekovszkyt is hiába kereste – a költő még nem jelentkezett a munkahelyén.

Körülnézett; a távolból látszott a Körút nyüzsgő forgataga, arrafelé indult. Menet közben egy Déry-novella jutott az eszébe, mely egy fegyházból szabadult politikai fogolyról szólt, próbálta felidézni a részleteket, de már alig emlékezett valamire is.

Útja egy étkezde mellett vitt el, megállt, megnézte a kifüggesztett, kézzel frott étlapot. Az egyhangú börtönköst után valami fűszereset kívánt, belépett és egy pacalpörköltöt rendelt. Mohón belekóstolt, de az ételt zsírosnak és ízetlennek érezte. Újra és újra megszöftö, így sem esett jól, szinte érintetlenül hagyta ott az asztalon. A Damjanich utcába ment, apósa lakására, reménykedett benne, hogy már otthon találja a feleségét, de a déli órákban senki sem tartózkodott otthon.

Elhagyta a házat és lement az utcára, benyitott a közeli katolikus templom ajtaján. A padokban senkit sem látott, keresztet vetett magára, letérdelt és behunyta a szemét. Nem imádkozott, csak egy Apollinaire-verset dünyögött.

– „...Míg az imádandó ametszt mélység forog tündöklőve

Krisztus dicsfénye az s forog lobogva mindörökre

Liliom ő lelünkben ápolt főhéher

És rőthajú jáklya, melyet nem fojthat el a szél...”

A szavak megnyugtatták, ugyanazt a felszabadult megkönnyebbülést érezte, mint a meleg tus alatt. Több mint egy órát töltött a templomban, utána visszatért a Damjanich utcai házába.

(Folytatjuk.)

DAL